le posameznega gotovega hipa duševnosti (impresionizem), temveč to, kar je tipično (Prešeren). Zato je tudi povsem razumljivo, da je pesnik vzljubil Ketteja, ki mu je posvetil sonet:

D a h.

Svaku srodnu dušu dira svojim zvukom,
drumom kuda hodi širi nebulozu
i prazninu sveta kudi večnim mukom
a strahotom mira bije ljudsku prozu.

On je sam i dubok. A kad zvučnim lukom
probudi za rosu zoru i mimozu,
uskrsnule stvari, smehom i jaukom,
prodiru u crnu svetinju i grozu.

Širom zemlje stupa s tajnom i sa rugom.
Sva ga srca žude, trepeću sva nedra
ko za neku ljubav otrovnu i jaku;

— no kad carski prođe celim belim krugom,
i nijednog čela ne bude već vedra
gubi se ko oblak, u zlatu i mraku.

V zadnjem sonetnem ciklu je pointa vse zbirke: otroci časa smo, na licu nosimo žig trpljenja in kot luč v gluhi puščavi zasveti ljubezen in nam je edino dano le še čakanje na smrt. Poslednji verz izzveni v večnovečni vprašaj: »Šta to znači?«

Iz vseh pesmi diha odkritosrčnost, ki odtehta vso eksotično navlako kot jo neredkoma očitajo moderni in ki je le bogato nakičeno zagrinjalo, za katerim zeva široka praznina njihove notranjosti.

Miran Jarc.

Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1921. Izdala in založila Družba sv. Mohorja na Prevaljah. Vojska je ubila poljudnost častitljive ljudskovzgojne Mohorjeve knjige. Komaj še polovica udov se je ohranila od sijajnega števila devetdesetih tisočev. Tudi oblikovno je utrpela Mohorjeva knjiga škodo. K o l e d a r je komaj še oblikovno soroden močnim svojim predhodnikom. Vsebinsko je omeniti v njem leposlovno pisane M e š k o v e spomine »Na begu« (5. januarja 1819), P. P e r k a črto o »Sinahi«, ki je vsaj meni neokusna s tisto besedno poento otroškonaivne iznajdljivosti: »A n g e l a — ti si moj a n g e l!« Vesel sem Fr. S m o d e j a, ki je ocenil v pokojnem dr. L o v r u P o g a č n i k u slovenskega pesnika, kar je bil D o m in s v e t (Levu Leviču) tako neumljivo — pozabil. Članek o P. S t. Š k r a b c u je zajemljiv, a v »Koledar« ne sodi, kamor je prišlo, po pravici poročilo o odkritju spominske plošče velikemu slavistu. Nekaj strani je odmenjenih orlovskemu taboru v Mariboru. Tesen je Šarabonov pregled »Svetovnih dogodkov«. Tako je »Koledar« ves reven in neznaten, samo še za to, da je; prav neradovoljen simbol je vse naše koroške mizerije in mizerije v uredništvu Mohorjeve knjige, kjer menda f a k t o r j i določujejo obliko in vsebino gotovih knjig. Ne! Je pa že lepša nagla katastrofalna smrt, kakor taka večletna jetika, ki govori že toliko let iz banavzično omlednih stavkov v tajniškem »Glasniku«, ki so vedno zopet živ dokaz, da uredniki Družbenih knjig že zdavno niso več svoji nalogi kos.

Dr. I. Pregelj.

A n t o n M e l i k : **Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev.** I. del str. 228, II. del str. 313. — 8°. (Pota in cilji, zbirka poljudno-znanstvenih spisov, zv. 1—3. Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1919—1920.)

Kakor je okoren sedanji oficielni naslov naše skupne domovine, tako navaja pričujoča zgodovina opravičeno v naslovu imena treh že sedaj politično ujedinjenih jugoslovanskih plemen. Kajti kljub temu, da beleži naša prošlost mnogo momentov zajedniškega sožitja, mora priti avtor in čitatelj vendar do zaključka, da je politična razkosanost ter kulturna razdvojenost le prečesto in predolgo vsiljevala posameznim plemenom posebna pota, jim delila različno usodo, preden so prišla končno do skupnega cilja.

Pisatelj te koristne in potrebne knjige se je žal omejil vse preveč na opis raznih, za celokupni razvoj dostikrat malopomembnih političnih dogodivščin. Med obširnim pripovedovanjem o bojnih praskah in rodbinskih težnjah številnih vladarjev in knežičev se na nekaterih mestih vpleteni drobci iz kulturne zgodovine naravnost izgubljajo. Moderen historiograf pa bi nikakor ne smel omalovaževati vpliva in pomena notranjega, duševnega življenja narodovega kot važnega gibala v razvoju in poteku tudi zunanjepolitičnih dogodkov. V tem pogledu je značilno, da avtor v seznamu glavne literature ne navaja Jirečkovega dela »Staat und Gesellschaft im mittelalterlichen Serbien« (Denkschriften der kais. Akad. der Wiss. in Wien, ph.-h. Kl., Bd. 56, 58, 1912, 1914), ki na obširno razpravlja o notranjem ustroju in kulturno-političnih razmerah srbskega naroda, marveč le njegovo »Geschichte der Serben«, v kateri je o mnogočem omenil le rezultate iz prvoimenovane razprave.

Pa ne samo v srbski ali hrvatski, tudi v naši ožji slovenski povestnici bi se dalo v tem oziru dodati še to in ono.

Že glede prvotnega naseljenja se drži pisatelj še vedno teorije, da so vsi južni Slovani prišli v svoja sedanja bivališča od izliva Donave sem. — Razmerje slovenskega poganstva do krščanstva bi se dalo pojasniti tudi z okoliščino, da so Slovenci z imenom krščenik, krščenica označevali človeka, ki jim je moral biti s svojo službo na razpolago.

Pravni in socialni pomen vojvodskega ustoličenja je dalje vse premalo poudarjen. Izgovor, da je »popis obreda pri nas splošno znan«, našim sodržavljanom drugega narečja gotovo ne bo dovoljno pojasnilo, kakor tudi ne obilim domačim nevednežem. Tudi ne omenja, kolike važnosti je bila za ves naš kulturni razvoj XIX. stoletja ustanovitev stolice slovenskega jezika na ljubljanskem liceju. Pri opisu slovenske in hrvatske protestantske književnosti bi ne smel izostati naš prvi zajedniški (leta 1578. v Ljubljani umrli) književnik Jurij Juričić iz Vinodola, ki je izdal skupno zbirko slovenskih in hrvatskih pesmi ter prestavil v slovenščino 2. in 3. del Spangenbergove postile. Istotako bi bilo omeniti bogato istrsko glagoljaško literaturo: kronike, pesmi, listine, sodne zapisnike in notariatske knjige, v narodnem jeziku pisane. O Dušanovem velepomembnem zakoniku pravi Melik nakratko, da je to zbirka sodobnih srbskih zakonov pod vplivom bizantinske zakonodaje. Gotovo, da so Srbi poznali grške pravne uredbe, če že ne iz življenja, pa vsaj iz sistematično urejenih kodifikacij (nomokanoni, proheironi). Jireček je dokazal, da je bila med srbskim in bizantinskim pravom bistvena razlika in da je Dušan uporabljal predvsem razmeram njegove države prikladnejše štatute

mest jadranskega primorja, na kar kaže tudi pomanjkanje grških juridičnih terminov (zakonik pozna v tem oziru le meropse, kjefalije, hrisovule in igumene).

Glede plemstva bi bilo pristaviti, da so se še za časa Štefana Prvovenčanega imenovali navadni svobodnjaki »vojniki«, ki so se v XIV. stoletju pričeli šteti med nižje plemstvo. Ime sebr je označevalo kmeta, zlasti pa človeka, ki ne razpolaga prosto s svojim imetjem, torej družabnika in najemnika. Pri obrti bi opomnil, da so naši pradedje tudi sami tkali platno. V tem oziru niso bili navezani izključno le na tuj uvoz, kakor hoče Melik: beseda »platiti« nas še danes opozarja na to, da nam je bilo platno nekdaj glavno plačilno sredstvo, kot pri Rimljanih govedo (pecus: pecunia). Ibrahim ibn Jakub in Helmold pravita tudi o Čehih in Pomorjanih, da so plačevali s platnom.

Zadnji srbski despot Pavel Bakić ni bil morda kak navaden častnik v Ferdinandovi vojski, marveč eden najmogočnejših in najbogatejših ogrskih magnatov, ki so ga kot Srba (prišel je iz Venčaca) silno črtili. Naslov despota mu je dala vlada le zato, da bi pripravila Srbe na turškem ozemlju do upora in uskoštva. Uskoki niso prihajali na avstrijsko ozemlje vedno le iz čistega idealizma, pogosto so se ravnali po latinskem pregovoru: ubi bene, ibi patria.

Neresnična je Melikova trditev, da je pravoslavnim Uskokom šele Jožefov tolerančni patent zagotovil svobodo njihove veroizpovedi. Célo XVI. stoletje jih je pustila katoliška hierarhija, ki je imela s protestanti dovolj opravila, popolnoma pri miru; uskoška popa Maleševac in Popović sta bila celo Trubarjeva pomagača. V XVII. stoletju je sledil pač preobrat, toda niso jih skušali toliko pokatoličaniti kot pounijatiti. Cesar Leopold I. je 20. avgusta 1691 zajamčil pravoslavnemu metropolitu tako obsežne pravice v verskem in posvetnem oziru (n. pr. neomejeno pravico dedovanja), da je bila ustvarjena s tem privilegom naravnost neka država v državi. Isto jim je potrdil tudi Karel VI.; poznejša cerkvena samouprava ogrskih Srbov ima svojo prvotno pravno podlago uprav v gornjem privilegu. Na sinodi, ki jo je leta 1734. sklical zagrebški škof Juraj Branjug, čujemo nasprotno od strani katoliške duhovščine tožbe o silovitem razmahu prodirajočega pravoslavja. Pravoslavni so se popolnoma prosto gibali, imeli so lastne samostane in duhovnike ter si neovirano zidali svetišča; v Zrinjski Krajini so se n. pr. polastili celo tamošnje katoliške cerkve sv. Štefana ter prirejali v nji gostije.

Glede podeljevanja turških fevdov (timar) moram pripomniti, da so jih — vsaj v Bosni — prejemali često tudi kristjani. Tudi ne drži Melikova trditev, da kristjani niso služili v turški vojski. Gornjegrajčan Benedikt Kuripešič, ki je leta 1530. v poslaniški misiji prepotoval Bosno, Srbijo in Bolgarijo, pripoveduje, da so tudi spahijem podložni krščanski kmetje morali hoditi na bojne pohode. Pravi pa, da se ti martolozi ropanj niso radi udeleževali in večina tudi ni marala biti deležna plena, ker je bila vera v njih, da nobeden takih ne umrje srečne smrti (das inen das, so sy wider die Cristen heraus raisen, ain verdambliche synndt sey..., das derselben wenig aines gueten todts sterben).

Da je bil luteranski pokret v hrvatski krajini zelo živahen, ker so ga podpirali tamkaj nastavljeni člani protestantskega notranjeavstrijskega plemstva, je le deloma res. Kajti hrvatski stanovi so ravno radi tega, ker je to tuje protestantsko vojaštvo hotelo zmanjšati bansko oblast, zavzeli strogo katoliško stališče in so luteranstvo popolnoma udušili. — Z zmago protireformacije se staro plemstvo ni kar takoj vdalo, deželni knezi so si marveč ustvarili deloma novo uradniško plemstvo (Briefadel). — (Dalje.)

J. Mal.

UMETNOST.

Kralj Matjaž, narodna pesem, ilustriral Fran Kralj, založil dr. Albin Stelè, natisnila in klišeje izdelala Jugoslovanska tiskarna, v Ljubljani 1921. Cena izvodu na finem kartonu (samo 200 izv.) 40 dinarjev (160 K), s poštnino 10 K več, izvoda na finem papirju za umetniške reprodukcije pa 35 din. (140 K), s poštnino 8 K več. Knjiga se naroča v knjigarni L. Schwentner v Ljubljani. Kdor razpeča 10 izvodov in jih skup naroči, dobi enajstega zastonj.

Zanimivi poskus Fr. Kralja, spisati narodno pesem o kralju Matjažu na tak način, da bo že v poteku pisave prišla do izraza vsebina, in ilustrirati glavne momente te pesmi, je bil predstavljen občinstvu — prvič na XIX. razstavi v Jakopičevem paviljonu. Ker je delo obstojalo iz 40 risb in je bilo neobhodno za poglobitev vanje prečitati tekst, se je pač le malo obiskovavcev res potrudilo in prodrlo do bistva. Kdor se je toliko potrudil, mu ni bilo žal. Sedaj je delo izšlo v knjižni obliki in ga bo vsak lahko užival doma v času počitka, ko ga ne bo ničesar motilo. Knjiga je umetniški in tiskarski unikum v našem knjigotrštvu, kajti vse od prve do zadnje strani je kliširano. Umetnik si je priredil že prej posebno stilizacijo latinske pisave, o kateri se lahko reče, da je estetsko neoporečna in jo je z uspehom rabil pri svojih plakatih in risbah. Ta pisava in prosti sistem, po katerem jo razporeja, je dekorativno učinkovita in se dá z lahkoto prilagoditi različnim potrebam; pri tem pa je lahko čitljiva; princip obstoja na tem, da pusti črki njeno navadno obliko in je ne kvari, dalje da pentlje in druga karakteristična znamenja posameznih črk močno poudari, vezilne črte pa zelo iztegne; črta, s katero tvori pisavo, je skoz in skoz enako debela. Potek pisave podreja dekorativnemu ritmu in ga le redko uporablja v ravni črti. Pri Kralju Matjažu je pa ta prvotno dekorativni ritem poteka pisave izpremenil v ritem, odgovarjajoč vsebini: že zunanja slika pisave naj bo slika vsebine. Vzemimo za primer prvo stran teksta, kjer so prvi štirje verzi o ženitvi kralja Matjaža napisani v prijetnem, lahko valujočem ritmu veselja. Ozadje jim tvori ornament iz lipovih listov in cvetov (slovenstvo). Po sredi je potegnjena preko lista grozeča črna lisa slutnje nevarnosti. Naslednji verzi v svojem poteku nenadoma porušijo dosedanji mirni ritem in padajo preko črne lise proti desnemu kotu; kjer gre pisava preko črne lise, je bela, kar daje zunanjemu licu uredbe poseben mik. Matjažev odpor v zadnjih dveh verzih te strani je izražen s tem, da se ritem teh dveh ostro postavi kot vstajajoč, oponujoč, s svojim koncem proti padanju prejšnjih. Zanimivo je, kako potem do boja postaja vsaka stran vedno bolj grozeče črna, dokler

»Mimo življenja« je umik pred zunanjo neposrednostjo in beg pred lažnivo konvencionalnostjo. Že prve besede povedo: »Ob prazniku je bilo, veselem, poletnem; in povesil sem oči, ker me je bilo sram te pustosive osamelosti in sem se umaknil ljudem.« (Str. 1.) Vedno bolj bomo spoznavali, da Cankarjevo prostovoljno emigrantstvo na Dunaju ni zgolj postojanka slikarja, ki išče impresij, temveč zahteva njegovega ustvarjajočega bistva: beg pred neplodnostjo domačih razmer. Vse umiranje in vso revščino je bilo treba zvezati z daljavo, odmakniti v območje hrepenenja, obdati z »lepo lažjo«, ki živo seže do srca. Cankar je postal v vsem svojem načinu ustvarjanja romantik, če je romantično to, kar zbudi v nas hrepenenje, pričarano iz končnosti, a mereče v neskončnost. Tako se je njemu tudi v izrazu pri nas posrečilo to, kar je svojedobna romantična teorija spoznala za nemogoče: premostil je končnost z brezkončnostjo. Romantični ideal je dosegla nova romantika na preprost način, s skromnimi sredstvi. Vso vsakdanjost je potopila v duhovnost. O tem so seveda v naši knjigi šele prvi očitni sledovi, a dovolj jasni za trditev. Zato ni čudno, da nam je najlepšo slovensko pokrajino podal Cankar, dasi je nikjer ni opisoval: rebro v solncu, cerkev na gori, pritrkavanje in romanje in praznik in do solz ganljivo vsesvetno praznoto. Čim dalj je vse to, tem lepše, tem bolj notranje resnično. Vsaka pot do cilja je pri njem vedno daljša, ker je golo hrepenenje, pa naj bodo to otroci v »Prešcah« ali zapuščenec »Brez doma«, ki se odpravlja v domovino — in življenje je najslajše pri tistih v »Vedomcu«, ki ga nimajo več. Vsa predmetnost in vanjo vdihnjena lepota novemu romantiku ne zadostujeta več, vse to se ogoli ob kraški skali realnega življenja in njega konkretnega pojmovanja; a tudi sama pravljična nemogočnost, ki opravičuje pojmovanje lepote v naivni zaverovanosti in pozna le absolutno dobro in absolutno zlo — tudi ta mu ne more služiti. Sredi med obema je: veže, tako da vsakdanjost privzdigne v pravljični mrak. Zato so Cankarjevi dogodki tako malenkostni in navadni, njegova pokrajina je klišej, nekateri izrazi petrefakti: koraki njegovih ljudi so drsajoči, opotekajoči, omahujoči, njegova izba neprijazna, svetiljka zaspana. Ni mu za predmet, ki sam na sebi ničesar ne velja, za ozračje nad njim mu gre, za duha, ki drži njegove like. »Mimo življenja« je do mala sama zgodba mlade slovenske umetnosti od l. 1900.—1904. s srečnimi mrtvimi in nesrečnimi hrepenečimi duhovi, polna osebnih, sicer konkretnih reminiscenc, vendar se bere kot pravljica onkraj sveta. Kar je Župančič zanešeno povedal ob Murnovi smrti in ob Prešernovi stoletnici, to je vklenil Cankar v svoj program in razprezal vrsto let, bil nove stavbe graditelj in branitelj obenem. Če odštejemo dramo, lahko rečemo, da je Cankar z drobižem, ki je zbran v tej knjižici, postal šele povsem slovenski — vse prejšnje njegovo delo gre snovno sporedno s kozmopolitičnim tokom tedanjega evropskega simbolizma. Dotedaj je bil on zgolj dunajski. Tu prvič vidimo obraze, ki nosijo domače poteze, v tem boju srečamo prvič naše razmere.

Romantično orožje je bil svoj čas epigram. Tega Cankar posebej ne pozna, ker je bojno vse njegovo delo, oblikovno in miselno. Ko se smeje staremu, skrivljenemu in nalaganemu, uveljavi svoje ljudi, čeprav nobenega ne pripelje do zmage. Vsa njegova polemika in ogorčenje je silhuetično, nikdar dinamično stisnjena misel, temveč narahlo podana protislika. Nevarnejše kot epigram pa je zategadelj porabil drugo romantično sredstvo v svojo korist. Tam, kjer so nekdanji mostiščarji med končnostjo in neskončnostjo obupali ter odkrito izpričali svojo nemoč z rabo romantične ironije, tja je segel Cankar po svojo moč in vklenil romantično ironijo v svoja bojna mesta. To sredstvo, s katerim naenkrat raztrga kopreno občutja in vrže nasproti najrealnejšo, najkonkretnejšo misel ali prizor, učinkuje porazno. Vzemite »Zaljubljeno fantazijo«, to blazno mešanico, in primerjajte udarce na str. 122, 128, 134, 136! Enaka je »Sreča«. To počenjanje so imenovali svoj čas umetniško frivolnost, mešanje svetega s profanim, a če gremo pri Cankarju stvari do dna, vidimo le neizgovorjeno epigramatično resnico. Osebna puščica bo ravno radi svoje eterične oblike pri Cankarju kmalu v nevarnosti, da se je prime zob časa, tam pa, kjer si je poiskal široke tarče, je začel sedaj živeti in tam bo obveljal.

France Koblar.

Veber Fr.: **Uvod v filozofijo.** O ti knjigi, o kateri smo priobčili kritiko g. S. Dolarja v št. 4.—6., smo prejeli še drugo oceno, ki se ne peča toliko s podrobnostmi Vebrovega sistema filozofije, kakor nam ga predstavlja »Uvod«, ampak v prvi vrsti z antiteističnim značajem njegove filozofije vobče, kar je Dolarjeva kritika popolnoma prezrla. Ker pa je ta replika preobširna in ker ne podaja nič novega z ozirom na ono, kar sta tozadevno izčrpno povedala najbolj poklicana strokovnjaka dr. Aleš Ušeničnik v Bogoslovskem Vestniku, I., str. 323 sl., in dr. Fr. Kovačič v Času, XVI., str. 49 sl., je vsled pomanjkanja prostora ne priobčujemo, ampak opozarjamo čitatelje, ki jih zanima ta stran Vebrove filozofije, na omenjeni obširni oceni A. Ušeničnika in Fr. Kovačiča.

Anton Melik: **Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev.** — (Dalje.)

Reka v najstarejši dobi ni pripadala koroški vojvodini, marveč je bila že izza XI. stoletja fevd oglejskih patriarhov, od katerih so jo dobili Devinski, po njih Walseeji in Habsburžani, ki so priključili mesto h kranjskemu delu Istre. Iz novejše zgodovine pristanišča bi bilo še dostaviti, da je cesar Leopold II. kljub temu, da je požunski državni zbor že sklenil inkorporacijo Reke ogrski kroni, odrekel sankcijo, ker so kranjski stanovi s podporo jake avstrijske struje na dvoru zahtevali restitucijo stanja kot je bilo pred letom 1776. A niso dosegli drugega, ko da je leta 1802. vlada vprašala kranjskega deželnega glavarja, če bi ne bilo umestno, da se Reka vseeno še nadalje prepusti Ogrski. Kranjski deželni zbor je zadevo še l. 1834. iznova spravil na dan; pozneje pa se je spor za novo pridobitev nadaljeval med Hrvatsko in Ogrsko.

Kar se tiče formalne strani, se sicer lično opremljeni knjigi pač zelo pozna, da je napisana v naglici. Jezik je mestoma le premalo izpiljen in uglajen ter vsebuje zlasti dokaj germanizmov (n. pr. voditi borbo, igrati vlogo, vojsko-političen i. p.). Tudi mi ni jasno, zakaj naj bi Obre imenovali s tujim imenom, podobno je z Ogle-

jem; Bizantija pa je prav čudna skovanka. Način izražanja često naravnost izziva ugovor, tako n. pr. trditev, da si vsled nizke stopnje civilizacije nismo o h r a n j i l i lastnih historičnih zapiskov (I, 44). Pisatelj je hotel pač le reči, da si jih nismo mogli ustvariti, ker bi kdo sicer menil, da smo jih v svoji nekulturnosti nalašč uničevali. Kako pride do tega, da naziva težko pokosovsko borbo agonijo?

Opis zgodovinskih dogodkov je često prav neenakomeren; objektiven način presoje in razlage preide marsikaterikrat v široko razpletena subjektivna razmotrivanja, ki že ne sodijo več v delo, ki naj ugotavlja le suha, dognana dejstva. Podrobna zgodovina političnega življenja zadnjih desetletij gre tudi močno preko okvira sintetičnega pregleda, dasi bo ravno ta del naše bližnje polpreteklosti morda marsikoga najbolj zanimal. Nesmiselna je trditev, da so Hrvati zato, ker so težili za združenjem vseh hrvatskih dežel v eni Veliki Hrvatski, smatrali svojo pripadnost k monarhiji kot definitivno, — Srbi, ki so podpirali Khuena v Hrvatski in italijanaše v Dalmaciji, pa da so bili državniško dalekovidnejši. Melik sam pravi v isti sapi, da so hrvatski pravaši zahtevali s u v e r e n o državo od Soče pa do Vardarja: Hrvati in Srbi so imeli torej isti cilj, le žarišče in iztočišče je bilo različno. Tudi sicer zasledimo v knjigi marsikaka protislovja; tako pravi o celjskih grofih, da so dobili l. 1436. samostojno državo, v naslednjem stavku pa trdi, da so se Habsburžani šele bali, da bi si Celjani ne ustvarili samostojne države. O bogomilih, ki so započeli tudi važno s o c i a l n o gibanje, čitamo, da so imeli pristna narodna imena, kar da je bilo pri drugih kristjanih, tudi Bolgarih in Srbih, izključeno; na drugem mestu pa zopet, da je bilo celo na Hrvatskem običajno, da so k ljudskemu, n a r o d n e m u imenu pri krstu dali še eno tuje, latinsko ali grško ime (I, 93, 116).

V zadnjem snopiču naj bi bile popravljene tudi številne tiskovne napake, zlasti mnogo pogreškov gre na račun letnic, ki jih gotovo ne bo znal čitatelj — saj vseh ne — sam popraviti. Da so Senjani ubili Rabatto leta 1611., pa menim, da ne gre na rovaš tiskovne pomote; umor se je izvršil ob novem letu 1602. Enako je z besedo »Landesstände«, s katero je hotel pisatelj pojasniti pomen deželnih stanov; Nemcu so to le »Landstände«. Ako je bil že potreben nemški izraz, naj bi bil tudi pravilen.

J. Mal.

Namen, razvoj in organizacija obrtnega in strokovnega šolstva drugod in pri nas. Spisal M i h a e l P r e s l, profesor na državni obrtni šoli v Ljubljani. — 1920. Založil Urad za pospeševanje obrti kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani. Natisnila Učiteljska tiskarna.

Urad za pospeševanje obrti je storil z izdajo zgoraj omenjene knjižice veliko uslugo slovenskemu obrtnemu in trgovskemu občinstvu, kakor tudi državi sploh, zakaj razvita obrt in industrija spadata med glavne faktorje vse narodne obrane.

Pisatelj je svojo izvrstno razpravo razdelil v dva dela.

V prvem delu nam dokazuje, kako velikanski pomen pripisujejo druge države obrtnemu šolstvu in v drugem delu nam podaja navodila, program in načela, po katerih naj uravnamo svoje obrtne šolstvo.

V prvem delu nam torej v kratkih preglednih stavkih oriše zgodovino, razvoj in organizacijo obrtnega šolstva v posameznih modernih državah, kakor na Francoskem, Angleškem, v Belgiji, v Švici, Nemčiji in Rusiji, Ameriki in bivši avstro-ogrski monarhiji. Naravnost čuditi se moramo, kaj vse so ustvarile te države na obrtnem polju. Z organizacijo obrtnega šolstva v bivši Avstriji se pisatelj peča bolj obširno, to pa iz raznih tehtnih razlogov, predvsem pa radi tega, ker je Avstrija na obrtnem polju izrabila vse dobre naprave in iznajdbe in ker smo mi tudi dediči avstro-ogrske države. Zlasti poglavje bivše Avstrije je za nas velezanimivo.

V drugem delu svoje programatične razprave nam podaja pisatelj nekaj smernic o organizaciji obrtnega in strokovnega šolstva v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Navaja nam najprvo dosedanje učne inštitucije, nato obravnava upravo in program obrtnih šol. Za splošnimi načeli nam navaja posebna načela, misli in razne predloge za organizacijo obrtnega šolstva.

Razloži nam pomen višjih obrtnih in tehničnih srednjih šol in delovodskih šol. Nato nam razlaga potrebo strokovnih šol za posamezne obrtne panoge kakor za fino mehaniko, keramiko, optiko, grafiko, za glasbene instrumente, za razne lesne, kovinske in usnjarske obrti, za žensko in moško domačo kakor tudi tekstilno industrijo. Posebno važni so specialni strokovni tečaji za elektrotehniko, za nove stavbne načine kakor za železobeton, za nove stroje, za gradnjo turbin (parnih, vodnih, plinskih), za gradnjo avtomobilov in tečaji za prometna sredstva sploh (železnice, pošta, telegraf, telefon itd.). — Govori na kratko o potovalnem pouku in bolj na široko o obrtno-nadaljevalnih šolah. Poudarja zlasti pomen centralnih zavodov za obrt. Omenja veliko potrebo strokovnih preizkuševališč za vse večje obrtne in strokovne šole. Končno omenja velik pomen obrtno-strokovne literature za učence in učitelje kakor tudi za mojstre. Opozori tudi na veliko važnost temeljite izobrazbe strokovnega učiteljstva. Sprožil je tudi velevažno misel o obrtnih državnih ustanovah za učence in absolvente obrtnih šol, ki bi se s pomočjo štipendij še na tujih strokovnih šolah specializirali v svojih strokah.

Dr. Val. Rožič.

UMETNOST.

Zbornik za umetnostno zgodovino. Urejuje dr. Izidor Cankar. Leto I., št. 1, 2. Ljubljana, 1921. Izdaja Umetnostno-zgodovinsko društvo v Ljubljani. Izhaja štirikrat na leto in stane v Jugoslaviji 100 K, v inozemstvu 15 fr.

Z Zbornikom smo dobili prvo znanstveno glasilo za umetnostno zgodovino, ki se doslej pri nas sploh ni sistematično gojila. Kljub mnogoštevilnim, po vseh mogočih glasilih raztresenim notícam in člankom posameznikov, n. pr. pokojnih J. Flisa in dr. A. Stegenška, dalje msgr. V. Steske, dr. Jos. Mantuanija, Jos. Dostala i. dr. je naše domače gradivo tako malo in tako le presledkoma obdelano, da še vedno ni mo-